

קיום והשבחה בשביעית

(1) ויקרא פרשת בהר פרק כה

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שְׁבֹת לִיקְנֹק: (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵה וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמֶד וְאִסַּפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: (ד) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹת לָאָרֶץ שְׁבֹת לִיקְנֹק שְׂדֵה לֹא תִזְרַע וְכְרֶמֶד לֹא תִזְמַר: (ה) אֶת סְפִיחַ קִצְיֹרֶךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת עֲנְבֵי גִזְרֹךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: (ו) וְהִנֵּה שְׁבֹת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֲכֹלָהּ לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וְלִאֲמָתְךָ וְלַשְׂכִּירֶךָ וְלַתּוֹשֵׁבֶה הַגָּרִים עִמָּךְ: (ז) וְלִבְהֵמָתְךָ וְלַחֲמֵה אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל:

(2) שמות פרשת כי תשא פרק לד

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחַרְיֶשׁ וּבְקִצְיֹר תִּשְׁבֹּת:

(3) תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב

...ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וסרטיאות - אסורות, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה. אמר רב ששת: אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ופריקנא ליה, מאי קושיא ליה? דרב גידל, בעינא כעין פנים וליכא. אמר רב יוסף בר אבא: איקלע רבה בר ירמיה לאתרין, ואתא ואייתי מתניתא בידיה: מתליעין ומזהמין בשביעית ואין מתליעין ומזהמין במועד, כאן וכאן אין מגזמין, וסכין שמן לגזום בין במועד בין בשביעית, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה. אמר רבינא: אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ומפרקינא לה, מאי קא קשיא ליה? אילימא מועד אשביעית קא קשיא ליה, מאי שנא שביעית דשרי, ומ"ש מועד דאסור? מי דמי? שביעית - מלאכה אסור רחמנא, טירחא שרי, מועד - אפ"י טירחא נמי אסור! ואלא זיהום אגזום קא קשיא ליה, מ"ש זיהום דשרי, ומ"ש גזום דאסור? מי דמי? זיהום אוקומי אילנא ושרי, גזום אברויי אילנא ואסור! ואלא זיהום אזיהום קא קשיא ליה. דקתני: מתליעין ומזהמין בשביעית, ורמינהי: מזהמין את הנטיעות, וכורכין אותן, וקוטמין אותן, ועושין להם בתים, ומשקין אותן עד ר"ה; עד ר"ה אין, בשביעית לא! ודלמא כדרב עוקבא בר חמא, דאמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו, חד לאברויי אילנא ואסור, וחד לסתומי פילי ושרי; ה"נ תרי זיהומי הוי, חד לאוקומי אילני ושרי, וחד לאברויי אילני ואסור! ואלא סיכה אסיכה קא קשיא ליה, דקתני: סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשביעית, ורמינהי: סכין את הפגין, ומנקבין, ומפטמין אותן עד ר"ה; עד ר"ה אין, בשביעית לא! מי דמי? הכא אוקומי אילנא ושרי, התם פטומי פירא ואסור! א"ל רב סמא בריה דרב אשי לרבינא: בר ירמיה סיכה דמועד אזיהום דמועד קא קשיא ליה, מכדי האי אוקומי והאי אוקומי, מאי שנא האי דשרי, ומאי שנא האי דאסור? היינו דקא"ל: לית נגר ולא בר נגר דיפרקינה.

(4) רש"י שם

ומזהמין - כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות ולא דמי האי לאין מזבלין דמועד קטן (דף ג) דהתם זבול דקרקע והויא עבודה שבשדה ושכרם.

כאן וכאן - שביעית ומועד אין מגזמין קוטע את הנוף כדי שיוציא נופות הרבה סביבות הגזום.

אבל סכין שמן לגזום - כדי שלא ימות האילן אם גזום קודם לכן מלאכה שהיא עבודת קרקע אסור רחמנא והני לאו מלאכת קרקע נינהו דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא.

אלא זיהום - דשביעית אגזום דשביעית קשיא ליה דקתני כאן וכאן אין מגזמין.

אוקומי - שלא יתקלקל מכמות שהוא אבל אינו משביחו.

אברויי - מחזיקין ומשביחו.

(5) תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

אמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו; חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. אברויי אילן - אסור, סתומי פילי - שרי.

6) רש"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

סתומי פילי - שמסתם בקעים של אילן.

שרי - דאית ביה משום פסידא.

אברויי אילני אסור - דהוי משום רווחא, והאי דשרי קשקוש - היינו סתומי פילי, והאי דאסיר - היינו אברויי אילני.

7) חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ג עמוד א

סתומי פילי (אסיר) [שרי]. פ' שאינו אלא לאוקומי בעלמא שלא יכנס השמש בין הבקעים ולא חשיבא עבודה, אבל יש קשקוש לחזק האילן ולהשביחו וחשיבא עבודה ואסיר.

8) רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א

הלכה א

מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושבתה הארץ שבת ליי' ונאמר בחריש ובקציר תשבות, וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור.

הלכה ב

אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה, ואחד הכרם ואחד שאר האילנות.

הלכה ג

וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה, ולמה פרטן הכתוב לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן, אבל מכין אותו מכת מרדות.

הלכה ד

כיצד החופר או החורש לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המבריק או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מרדות מדבריהן.

הלכה י

ומפני מה התירו כל אלה, שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם כמו שביארנו.